

Ohjeita liittyville kirjastoille

Liittymisprosessi

Yleisten kirjastojen Melindaan liittymisen prosessi on monivaiheinen. Onnistunut liittyminen edellyttää sujuvaa yhteistyötä usean eri vastuutahon välillä. Mukana prosessissa voi olla tapauksesta riippuen hieman eri määrä toimijoita; pilottikirjastojen tapauksessa mukana ovat **kirjasto, kirjastokimpan johto, kunnan tietohallinto, Kansalliskirjasto ja järjestelmätoimittaja**.

Melindaan liittymisen prosessi on kuvattu vaiheittain sivulla [Liittymismallit](#). Prosessin vaiheet riippuvat siitä, millaisella liittymismallilla päätetään lähteä mukaan yhteistyöhön: tuodaanko koko tietokanta Melindaan (Iso räätäli), vain osia paikalliskannasta (Pikku räätäli) vai tullaanko mukaan ainoastaan uudella aineistolla (Kevyt malli).

Työvaiheet

ISBD- ja RDA-konversiot

Melindassa noudatetaan RDA-kuvailusääntöjä, joten liittyvän kirjaston tietokanta on konvertoitava RDA-säännösten mukaiseksi ennen kuin aineistoa voidaan poimia metatietovarantoon. Melindaan kuuluneiden Voyager-kirjastojen ISBD-konversio tehtiin vuonna 2012 tätä varten kehitettyä USEMARCON-konversiosääntöä hyödyntäen. RDA-konversio Melinda-tietokantaan tehtiin vuonna 2016.

Konversion tekemiseen voi hyödyntää Kansalliskirjaston tekemää konversio-ohjelmaa (ks. Internet-sivu [RDA-konversiot](#)), jota voi täydentää paikalliskannan tarvitsemien erityispiirteiden mukaiseksi.

Aurora-kirjastoissa tehdään ISBD- ja RDA-konversiot samanaikaisesti paikallistietokantaan. Tämän konversion tekeminen ei aiheuta katkoksia tietokannan käyttöön eikä edellytä kirjaston sulkemista. Konversion tarkastamiseen menee muutama viikko.

YSAsta ja Allärsista YSOon -konversio

Jos tietokantaan ei ole vielä tehty YSA2YSO-konversiota, myös se on tehtävä ennen aineiston haravointia. Konversiosta saa lisätietoja sivulta [YSAsta ja Allärsista YSOon siirtymä](#).

Poimittavan aineiston määrittely

Kirjaston tulee määritellä, mitä tietueita ei tuoda Melindaan. Kansalliskirjasto tarvitsee rajauksien tekemistä varten listauksen pois jätettävien kokoelmien tunnistesta; tällaisia ovat esimerkiksi MARC 21 -koodit, ID-tunnukset tai johonkin 59X-kenttään tehty määrämuotoinen huomautus.

Melindaan tuotava aineisto

Kaikenlaisen kirjastoaineiston tietueita voidaan tuoda Melindaan: kaikkia aineistotyyppisiä, myös osakohteita. Paikallis- ja erikoiskokoelmiin kuuluvan aineiston tuominen Melindaan on suotavaa.

Pois jätetään yleensä paikalliskäyttöiset esineet, joita ei kuvailla bibliografisesti, kuten sateenvarjat tai ompelukoneet, katso myös [Melindaan kuvailtava aineisto](#).

Tietokannan siivous

Pilottina olleen PIKI-kirjastojen kokemuksia

Mitä siivota?

Omaan tietokannan siivoaminen on liittymisprosessin työläin vaihe. PIKI-kirjastoissa tätä työtä pohjustettiin teettämällä siivoustarpeita kartoittanut raportti ([Piki-tietokannan siivousmenetelmät](#)). Korjaustarpeita kartoitettiin myöhemmin lisää muun muassa Aurora-kirjastojärjestelmän 'Listaus luettelointivirhetyypeistä' -raportin avulla sekä tietueiden koeharavoinneissa Melindan kirjastojärjestelmän tietuetarkistimen tuottamien raporttien pohjalta.

Periaatteena dataan tehtävissä korjauksissa on se, että korjauksia tehdään tärkeysjärjestyksessä sen verran kuin mahdollista. Tavoitteena on varmistaa, että Melindaan vietävät tietueet löytävät vastintietueensa (tuplatietueiden välttäminen) ja että tietueet ovat löydettävissä (hakulementit ovat kunnossa). Näistä joitain esimerkkejä löytyy kohdasta [Liittymisen edellytyksiä](#). Kosmeettista haittaa aiheuttavat virheet ovat toissijaisia, mutta nekin on toki hyvä korjata siinä määrin kuin resurssit antavat myöten.

Miten siivota?

Tietokannan siivous on iteratiivinen prosessi. Työlle on syytä varata reilusti aikaa ja se kannattaa aloittaa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Korjauksia voidaan tehdä sekä joukkomuutoksien että käsin. PIKI-kannassa massakorjauksia tehtiin Aurora-kirjastojärjestelmän joukkomuutostyökalulla sekä ISBD/RDA-konversion korjausten yhteydessä. Systemaattisia virheitä voidaan korjata myös järjestelmätoimittajalta tilatuilla ajoilla.

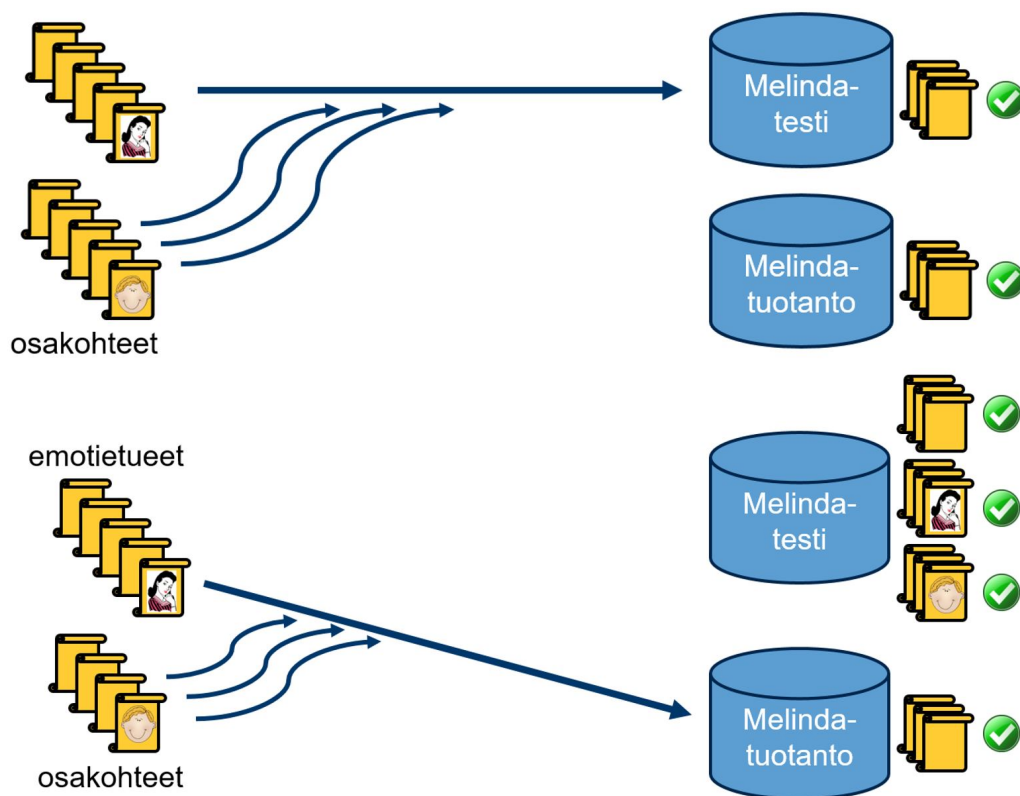
Aineistonsiirron katselmointivaiheessa tietueille ajetaan monenlaisia tarkistuksia, joiden tuottamat virhelistaukset auttavat korjaustyössä. Lisäksi osa systemaattisista virheistä voidaan korjata Kansalliskirjaston työkaluilla Melindaan tuotaville tietueille ilman, että muutoksia tehdään paikalliskantaan.

Miten organisoida siivoustyö?

PIKI-kimpassa siivoustyö organisoidiin Melinda-projektin aloituspalaverissa. Virhelistauksia jaeltiin kaikkien kimpan kuntien kuvailijoille Google Drive -palvelussa, jossa tehtyjä korjauksia myös kuitattiin hoidetuiksi.

Alla listaus PIKI-kimpan tekemistä siivoustoimenpiteistä.

Sivun sisältö
<ul style="list-style-type: none">• Liittymisprosessi<ul style="list-style-type: none">• Työvaiheet<ul style="list-style-type: none">• ISBD- ja RDA-konversiot• YSasta ja Allärsista YSOon -konversio• Poimittavan aineiston määrittely<ul style="list-style-type: none">• Melindaan tuotava aineisto• Tietokannan siivous<ul style="list-style-type: none">• Pilotoina olleen PIKI-kirjastojen kokemuksia

Tietueiden siirto Melinda-tietokantaan. Ote
Henri Mäkilän esityksestä
PIKI-tietokannan siivous

PIKI-kirjastojen tekemiä korjauksia PIKI-tietokantaan

- 1) **Kiinteämittaisten kenttien sisältö, kuten julkaisuvuodet 008-kentässä: puuttuuko vuosia tai onko mukana selkeästi vääriä arvoja?**
 - nämä saatiin jo Mace Ojalan "siivouslistoista" ([Piki-tietokannan siivousmenetelmät](#)), Melinda-projektin tuloksena Kansalliskirjastolta ja sitten vielä Auroran 'Listaus luettelointivirhetyypeistä'-raportistakin.
 - ei ole ehditty korjata systemaattisesti juurikaan, lukuunottamatta **008[07-10]**
 - julkaisuvuosikorjaus mp **008[07-10]**, jos merkkipaikalla oli "uuuu", mutta julkaisuvuosi oli **260\$c**-kentässä tai muualla, tilattiin Axiellilta.
 - Melinda-loadissa fikseri, jonka avulla voidaan korjata **008** ja **007**-kenttien mittavirheitä
- 2) **Tuplatietueiden siivoaminen**
 - jaettiin kuntien kesken Google Drivessä listana
 - vain ISBN-numeron perusteella löydetyt tupat
 - vanhat tietueet, joilla ei ISBN-numeroa, korjattu, kun törmätty tupliin (näitä on paljon ja triploja ...)
 - jos teoksen tietue löytyy myös Melindasta, otetaan sieltä Melinda-tunnus 035-kentästä omalle tietueelle ja yhdistellen tietueet korjataan Melinda-vaatimusten mukaiseksi (voi korjata omaa tietuetta, eikä Melinda virheitä tarvitse toistaa)
 - Melindan tuplista voi ilmoittaa "Melindan tuplien, väärinyhdistymisten ja muiden virheiden [ilmoituslomakkeella](#)."
- 3) **Tunnisteiden ja pääkirjaukenttien korjaaminen**
 - tekeillä, tunnisteiden korjausta ei ole tehty lainkaan
- 4) **Merkistötarkistukset**
 - suuraakosin kirjoitetut tietueet menevät Melindaan, koska korjausajoa ei voi tehdä mekaanisesti.
 - sellaisen korjausohjelman tekeminen, joka osaisi ottaa huomioon erisnimet ja tarkoituksella suuraakosin kirjoitetut sanat, on lähes mahdotonta.
 - Melinda-loadissa on ohjelma, joka muuttaa **008[35-37]** ja **041**-kentän suuraakosin kirjoitetut kirjaimet pieniksi
 - koelodeissa tarkastetaan, miten eri kielten aksentti-, diakriittiset yms. merkit ja kirjaimistot säilyvät
- 5) **Osakohde- ja emotietueiden väliset linkitykset: erityisesti emoon kiinnittymättömien "orpopoikasten" kartoittaminen**
 - orpopoikaset ajettiin pois Axiellin toimesta ajolla, näille ei siis ollut emoa lainkaan
 - ohjelmavirheen vuoksi emostaan irronneet osakohteet on Axiellin toimesta saateltu emon hoiviin
- 6) **Puuttuuko pakollisia kenttiä? Esimerkiksi 245, 300, 336/337 (ISBD-säännösten mukaan)**

- puuttuu, etenkin 300-kenttiä
- **300**-kenttä on Melinda-kuvailussa pakollinen, mutta ei ISBD-kuvailussa, joten emme ole suuria rikollisia
- **300**-kentän puuttumista ei ole validoitu ohjelmaan
- **336/337**-kenttiin on validointi, jos 000 mp 18 = i > po. 336/337; nyt ei enää voi tallentaa tietuetta, jos ko. kentät puuttuvat
- tulevat Auroran virheraporttiin ja päästään korjaamaan sen avulla

7) Onko mukana tyhjiä (osa)kenttiä?

- varmastikin on – puhumattakaan sellaisista osakentistä, joita ei saisi toistaa mutta on toistettu

8) Tulisiko jotain aineistoja poistaa?

- olemme kehottaneet poistamaan systemaattisesti SUURAAKKOSIN luetteloituja teoksia, kasettäänitteitä ja videoita, sillä ne ovat useimmiten vanhoja, puutteellisesti ja vanhojen kuvailusääntöjen mukaan kuvailtuja.

9) Onko tietokannassa systemaattisia virheitä, jotka voidaan korjata massa-ajoilla?

- on, mutta sitten on sellaisia tapauksia, joissa massa-ajojen sääntöjen rakentaminen on "korkempaa matematiikkaa", osa joudutaan korjaamaan käsin

10) Suuraakkoselliset tietueet

- lista saatu (69 000 tietuetta), mutta sen käsittely oli hankalaa. Teimme näin:
- pyysimme eri osastoja, yksiköitä ja PIKI-kirjastoja seulomaan kokoelmiaan eri rajauksin > siellä tarkastettiin omat täpänneet SUURAAKKOSELLISET > poistettiin "hyllynlämmittäjät", niteettömät tietueet ja vain tärkeät jätettiin kokoelmiin.
- PIKI-kuntien oli määrä korjata myös tietueita: siinä kirjastossa, jossa päätettiin säilyttää "SUURAAKKOSELLISEN" tietueen nide, luetteloiitiin tietueen uusien sääntöjen mukaiseksi vaikka muillakin olisi ollut niteitä tietueella.
- Tampereella eri yksiköt / osastot ilmoittivat, mitä luokat on käyty läpi, poistettu tarpeettomat niteet ja niteettömät tietueet > me sitten luetteloiimme säilytettävät tietueet uudestaan, tarvittaessa teokset haettiin osastolle tutkittaviksi (hidasta, sillä samalla yhdistellään tuplat, selvittelään, mitä tietueita voidaan yhdistää, haetaan mahdolliset Melinda-ID:t > pahasti kesken)
- korjaustyötä pitää jatkaa sitten, kun ollaan jo Melindassa.

11) Pääkirjausten kontrolli: puuttuuko tietueelta pääkirjaus tai onko pääkirjauksia useampia

- uudella Auroran raporttityökalulla onnistuu etsintä ja korjaus

12) Missing title 245a kentässä

- korjattu: haettiin tietueet, tarkastettiin, mikä pitäisi olla päänimike ja korjattiin tai poistettiin koko osakohde / tietue

13) Yleismääreet kentässä 245h: virheelliset muodot

- korjattu heti MARC 21 -konversion jälkeen virheelliset muodot kuten [ATK-aineisto] > [Elektroninen aineisto] tai [Kävelysauvat] > [Esine]
- ISBD-konversion yhteydessä poistettu kaikki 245\$h-kentät
- ISBD-konversiossa ei *välttämättä* tarvita 245\$h-kenttää

14) Virheelliset asiasanat (verraataan YSA, MUSA ja Kaunokki)

- Listat ovat Google Drivessä ja ne on jaettu koko PIKille, korjaustyö kesken

15) Poistettavia kenttiä: 020c hintatiedot, ISBN-numeron lopussa kaarisulkeissa olevat tekstit

- Melinda-loadissa korjataan Melindaan: "hintatiedon poisto (020c)", mutta ne jäävät siis yhä PIKI-tietokantaan
- **020\$c**-kentän poisto onnistuu myös Auroran joukkomuutostyökalulla, mutta työläs

16) Musiikin osakohteet: FINMARCin kaksitasoisesta luetteloinnista johtuvia virheitä: 773-julkaisukentässä tuplaosakenttiä

- ostettiin korjausajo Axiellilta ylimääräisen 773\$d-kentän poistamiseksi
- oli myös **773\$m**-osakenttiä tuplana, korjattiin käsin Auroran raportti- ja joukkomuutostyökalulla

17) Turhat 852-kentän toistumat

- tätä ei ole tehty systemaattisesti, kun tuplaan törmätään, se / ne poistetaan
- virheelliset 852-kentät ovat nyt Raporttityökalulla löydettävissä ja korjattavissa
- suodattettiin omat 852-kentät pois Melindasta, joten ei kiire korjattava

18) Virheellinen kielikoodi non, muutetaan non -> zxx "ei kielellistä sisältöä"

- tehty korjausajo Auroran "Luettelointitietojen joukkomuutos" -työkalulla

19) Suuraakkoselliset kielikoodit

- Nämä ovat vielä korjaamatta, mutta Melinda-loadia varten Kansalliskirjasto on tehnyt "fikserin", jossa korjataan nämä koodit "pienaakkoselliksi": s. fikseri "maa- ja kielikoodit pienaakkosiksi kentissä **008** ja **041**"

20) Funktiotermien virheellisyydet korjattava ennen kuin termit voidaan avata

- listaus näistä on tehty, mutta korjausta ei ole tehty
- Melinda-loadissa on funktiotermien aukikirjoitus sis. välimerkit

21) Niteettömät tietueet

- tietokannassa on normaaleja, keskeneräisiä, ehdotuksia, ennakkotietueita, onko ensin ajettava nollatietueiden poistoajo, mikä olisi sääli, koska vain BTJ:n ennakkotietueissa on BTJ:n linkit
 - ei tarvitse ajaa, sillä ne eivät mene Melindaan ; periaatteessa saavat mennä, sillä Melindassa halutaan olevan myös sellaiset tietueet, joita ei ole enää missään
 - Aurorassa voi hakea niteettömät tietueet; ei haluta mekaanista poistoajoa, vaan harkiten poistetaan tietueet
 - säilytetään esim. lehti- ja kirjaemot, joilla hyvin luetteloidut osakohteet (virtuaaliniteet), hankinnassa olevat, sellaiset, joista on päätetty, että ei hankita (huomautus 591-kentässä)
- Kirjavälityksen ja BTJ:n ennakkotietueet:
 - näitä saa olla tietokannassa
 - ennakkotietueita ei viedä Melindaan vaan tietueet tallennetaan Melindaan vasta sitten, kun kuvailu tehdään
- tulossa Arvo 2.0-palvelu > mahdollisesti ei synny ennakkotietuesatseja.
- jos ennakkotietueelle otetaan niteitä, niin teoksen saapuessa kirjastoon on tietue täydennettävä Melinda-tasoiseksi ja tarkastettava pää-alanimekkeet, hakutiedot (auktorisoidut nimimuodot ja asiasanat), sivumäärät jne.
 - niteettömät tietueet jäävät pois Melindasta

Kansalliskirjaston "fiksereitä" tietueiden siirrossa:

- vääränmittaiset **008**-kentät, tämä poimii myös vuositietoja 260:sta, jos löytyy
- vääränmittaiset **007**-kentät
- pelkkiä sidosasutietoja sisältävät 020:t (siirtää sidosasutiedot **563**-kenttään)
- 020** (ja **024**, **028**) -kenttien sidosasuja muiden lisätietojen siirto q-osakenttään
- funktiotermien aukikirjoitus sis. välimerkit
- maaja kielikoodit pienaakkosiksi kentissä **008** ja **041**
- alaviivat ^:ksi kiinteämittaisissa kentissä
- hintatiedon poisto (**020c**)
- BTJ-linkkien poisto
- kansikuva/kuvaus-tiedon poisto kentistä **856** ja **871**
- tietueiden poisto eepin pitkällä **852**-rajauslistalla
- Ainakin **240** -> **130** voidaan varmaan rakentaa vielä myös

Melindasta pois jätettävä aineisto

- paikalliskäyttöiset esineet
- jotkin kokoelmat kuten kotiseutu- ja erityiskokoelmat, koulukirjastokokoelmat jne.
- millä periaatteilla suodattaminen on tällä hetkellä mahdollista?
 - Auroran hierarkian kolme ylintä tasoa (kirjasto, yksikkö, osasto) voidaan suodattaa haravointirajapinnasta
 - aineistolaji: esineet
 - tietueiden ID-tunnusten avulla
 - sovitun kentän tietty sisältö kuten esimerkiksi: **590** LP-levyt